
LA CULPA EN L'ADOPCIÓ: UN ESTUDI DE CAS

TREBALL FI DE GRAU

AIDA PAIRÓ JULIÀ

TUTORA: BERONIKA GÓMEZ VALES

JUNY 2018

Universitat Oberta de Catalunya (UOC)

Grau en Educació Social

ÍNDIX

INTRODUCCIÓ.....	3
1. L'ADOPCIÓ INTERNACIONAL	4
1.1. PASSOS DEL PROCÉS D'ADOPCIÓ INTERNACIONAL	5
1.2. CRITERIS D'IDONEÏTAT	6
1.3. LA VIDA ABANS DE SER ADOPTAT	7
1.4. ELS PARES ADOPTANTS	8
1.5. LA CONVIVÈNCIA I LES RELACIONS INTRAFAMILIARS	9
2. LA CULPA	10
2.1. RELACIÓ I VINCLE MATERNAL	11
2.2. CULPA PRIMITIVA	12
2.3. CULPA EVOLUCIONADA	13
2.4. LA CULPA PERSECUTÒRIA	14
2.5. LA CULPA DEPRESSIVA I EL DOL.....	15
2.6. SACRIFICI, REPARACIÓ I IDENTIFICACIÓ.....	16
3. L'ESTUDI DE CAS DES DE LA CULPA	17
CONCLUSIONS.....	28
BIBLIOGRAFIA	29
ANNEXOS	31

RESUM

La culpa és una emoció que neix en els nadons a través del vincle amb la figura materna, però, si no s'integra saludablement, pot provocar dificultats en l'elaboració del dol i en conseqüència, en la construcció de la identitat. En relació amb els processos d'adopció es planteja que hi ha la possibilitat que, a causa de la situació traumàtica viscuda pugui aparèixer la culpa en diferents formes i estadis de la vida. Per tant, l'objectiu d'aquest treball és analitzar l'articulació de la culpa en l'adopció. La metodologia utilitzada parteix de l'estudi de cas d'en Saroo Brierley, un cas d'adopció internacional descrit pel mateix protagonista a *Un largo camino a casa* (Península, 2017). Aquesta anàlisi ha permès constatar que en l'adopció sovint és recurrent l'aparició de la culpa a causa de les múltiples pèrdues viscudes, a l'hora que es reforça per la proposta relacional de la família.

Paraules clau: adopció, culpa, vincle, identitat, elaboració del dol, estudi de cas, Saroo.

ABSTRACT

Blame is an emotion that is born in the babies through the bond with maternal figure, but, in lack of healthy integration, it can cause difficulties in the elaboration of mourning and accordingly, in the construction of identity. In relation to the adoption processes, there is the possibility that, due to the traumatic situation experienced, blame may appear in different forms and stages of life. Therefore, the aim of this project is to analyse the articulation of blame in adoption. The used methodology is based on the case study of Saroo Brierley, an international adoption case described by the same protagonist in *Un largo camino a casa* (Península, 2017). This analysis has made it possible to find out that in adoption often the appearance of blame is repeated, due to the multiple losses experienced, as also reinforced by the relational proposal of the family.

Key words: adoption, blame, bond, identity, elaboration of mourning, case study, Saroo.

INTRODUCCIÓ

La culpa és un sentiment que ha acompanyat la ment humana al llarg dels segles. Per a la psicoanàlisi, la culpa apareix al llarg de la vida de les persones, però es desenvolupa d'una forma o altra segons les experiències viscudes en les relacions parentals durant la primera infància. És per aquest motiu que, com que apareix en el vincle primari, es troba estretament connectada a la relació amb la mare i, per tant, es pot estudiar en els processos adoptius. Així doncs, en l'adopció, les relacions del menor són amb els pares biològics, primerament, per després tornar a vincular amb uns nous pares, els adoptius. L'articulació de la culpa en els infants adoptats és el tema central d'aquest treball.

L'interès per analitzar la culpa i l'adopció sorgeix a partir de la lectura de *Un largo camino a casa* (Península, 2017), una obra autobiogràfica escrita per Saroo Brierley en la qual exposa la seva història de vida com a infant adoptat. A partir d'aquí, neixen diferents interrogants: La culpa és quelcom que afecta a tot ésser humà? Hi ha diferents tipus de culpa? Com apareix la culpa en l'adopció? Per què és important preguntar-se per la culpa en l'adopció? Quina utilitat té reflexionar sobre la culpa a l'hora d'orientar la intervenció dels professionals (entre ells, els educadors socials) en els processos adoptius? En aquest treball s'intenta donar resposta a aquests interrogants a partir de l'estudi de cas que en Saroo Brierley ens proporciona en aquesta obra autobiogràfica.

Aquest treball està estructurat en tres apartats. En primer lloc, s'exposa el marc normatiu de l'adopció internacional. En segon lloc, s'aborda el concepte de la culpa des de la teoria psicoanalítica. Finalment, es realitza l'anàlisi de cas a partir d'aquesta obra autobiogràfica per tal d'explorar com es manifesta la culpa en un cas d'adopció internacional.

1. L'ADOPCIÓ INTERNACIONAL

De pequeño, en Hobart, tenía un mapa de la India en la pared de mi habitación. Mi madre – mi madre adoptiva, mamá – lo había colgado allí para que me ayudara a sentirme como en casa cuando, en 1987, con seis años de edad, llegué de la India para vivir con ellos.

Saroo Brierley

L'adopció és descrita segons l'ICAA¹ de la Generalitat de Catalunya (2017) com a:

Un procés legal, psicològic i social d'integració plena i definitiva d'un infant en el si d'una família en la qual no ha nascut. Es tracta d'una mesura de protecció a la infància que proporciona una relació paternofilial amb els mateixos efectes legals que la paternitat biològica, alhora que desapareixen els vincles jurídics amb la família d'origen, sempre en interès de l'infant.

La definició esmentada és relativa a tots els processos d'adopció, tant nacionals com internacionals, però és evident que cada un d'aquests té unes particularitats concretes. En el cas de l'adopció internacional, el menor procedeix d'un altre país, amb la seva cultura, valors, idioma, trets físics i tot allò que l'acompanya. Aquesta identitat que l'envolta i el defineix és el que el fa sentir i ser diferent en el país adoptant, ja que, “tenen un entorn proper on també tothom és d'una ètnia diferent a la seva” (Alguacil i Pañellas, 2010, p.19), per tant, aquesta tipologia d'adopció té unes dificultats afegides.

Així doncs, els tràmits i processos relatius a aquest procediment són més complexos, tant en l'àmbit legal i burocràtic com en l'àmbit intrafamiliar. Per aquest motiu, aquest apartat sea centrà en l'adopció internacional, ja que el cas analitzat és d'aquesta tipologia, si bé es descriurà a partir de les lleis i el funcionament vigent a Catalunya, que no és el que es correspon al procés adoptiu d'en Saroo Brierley, que va ser adoptat per una família de Tasmània.

¹ Institut Català de l'Acolliment i l'Adopció. A Catalunya és l'organisme que s'encarrega de l'adopció internacional. Té com a objectiu fomentar una política global d'adopcions i d'acolliment simple en família aliena, fer més amè el procés de valoració d'idoneïtat i tramitar l'adopció internacional.

1.1. PASSOS DEL PROCÉS D'ADOPCIÓ INTERNACIONAL

El fet d'adoptar un infant d'un altre país implica un procediment legal on han de convergir dues legislacions, la del país dels adoptants i la del país d'origen de l'infant. Per això hi ha una comunicació entre els dos països, on intervé l'organisme competent en matèria d'adopció internacional de cadascun d'ells per tal que es compleixin una sèrie de requisits definits al Conveni relatiu a la protecció del menor i a la cooperació en matèria d'adopció internacional, signat a la Haia el 29 de maig de 1993, com són:

- Article 1.a): Garantir que les adopcions internacionals tinguin lloc en consideració a l'interès superior de l'infant i al respecte dels drets fonamentals.
- Article 4.a): L'infant sigui declarat com a adoptable a l'Estat d'origen.
- Article 4.d): Es considerin els desitjos i opinions de l'infant.
- Article 5.a): Les autoritats competents de l'Estat rebedor de l'infant han constatat que els futurs pares adoptius són adequats i aptes per adoptar.

El procés d'adoptar internacionalment implica a les persones sol·licitants escollir el país on desitgen adoptar, sempre i que l'ICAA hi treballi. Un cop escollit el país, els pares adoptius han de complir uns requisits exigits pel país que depenen de la llei, com són: l'edat dels pares (mínim 25 o 30 anys), que pot implicar l'assignació d'un infant d'una edat concreta, la diferència d'edat entre pare i fill (de 14 a 21 anys), ser matrimoni (en alguns països) o acreditar entre 2 a 5 anys de convivència, només parelles heterosexuales, o bé, persones soles (vídues o monoparentals de pare o mare) o famílies homoparentals (Brasil i Mèxic), prioritització de parelles infèrtils, etc. En conseqüència, en tramitar l'informe, els pares han d'encaixar en els requisits per ser acceptats. A més, l'assignació d'un infant depèn de les decisions sobiranes de l'organisme competent del seu país d'origen. Tot l'esmentat causa en aquest procés un temps d'espera llarg, que pot durar anys.

A Catalunya, les fases del procés d'adopció les determina l'ICAA tenint en compte la legislació vigent (vegeu Annex A).

Referent al tema econòmic, les tarifes són diferents segons el país d'origen de l'infant, per això l'ICAA té unes xifres aprovades a fi de cobrir les despeses dels serveis de mediació, que són les següents: Però, en general, segons Gencat, tothom ha d'assumir els costos següents: procés de formació i valoració per part de l'ICIF, tramitar l'expedient al país d'origen, traduir i legalitzar els documents, viatge i estada al país d'adopció.

1.2. CRITERIS D'IDONEÏTAT

Els requisits personals per a adoptar estan descrits a l'article 235-30 de la Llei 25/2010, del 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família, i són: tenir plena capacitat d'obrar, ser major de vint-i-cinc anys i tenir com a mínim catorze anys més que la persona adoptada, l'adopció per més d'una persona només s'admet en el cas dels cònjuges o dels membres d'una parella estable. En aquests casos, n'hi ha prou que un dels adoptants hagi complert vint-i-cinc anys.

Si es compleixen aquests requisits, els equips tècnics de l'ICIF porten a terme l'estudi, la valoració i la formació de la família o persona que ha realitzat la sol·licitud, que durarà com a màxim 8 mesos. Aquest procés, segons l'article 72 del Decret 127/1997:

Comprèn sessions informatives i formatives, així com un mínim de dues entrevistes, de les quals almenys una serà efectuada per un treballador social i una per un psicòleg de l'equip tècnic competent. Hi haurà una visita domiciliària, i també, a fi d'assolir la màxima objectivitat en la valoració, es podran incloure qüestionaris i proves psicomètriques.

El procediment de valoració i estudi permet a l'equip redactar un informe psicosocial, el qual es basa en una sèrie de circumstàncies dels sol·licitants esmentades a l'article 71 del Decret 127/1997 (vegeu Annex B). Així mateix, segons l'article 15.1. del Conveni relatiu a la protecció del nen i a la cooperació en matèria d'adopció internacional:

Si la Autoridad Central del Estado de recepción considera que los solicitantes son adecuados y aptos para adoptar, preparará un informe que contenga información sobre su identidad, capacidad jurídica y aptitud para adoptar, su situación personal, familiar y médica, su medio social, los motivos que les animan, su aptitud para asumir una adopción internacional y sobre los niños que estarían en condiciones de tomar a su cargo.

Per tant, un cop l'ICIF ha redactat l'informe psicosocial, l'ICAA el tramita i n'emmet una resolució administrativa segons si es considera idoni (termini de 8 mesos). Finalment, si es considera apte, s'emmet el certificat d'idoneïtat, el qual és imprescindible en matèria d'adopció internacional i és vigent al llarg de tres anys. Per consegüent, en obtenir el certificat, es pot tramitar l'expedient al país escollit a través de l'ICAA o sovint, de l'ECAI, el qual és l'enllaç comunicatiu amb l'entitat competent del país d'origen del menor, tot fent de pont a l'hora de resoldre i acompanyar en els tràmits.

1.3. LA VIDA ABANS DE SER ADOPTAT

L'infant, abans de l'adopció, ha viscut una sèrie d'experiències que l'han portat a aquesta situació i que evidentment, encara que aquestes vivències s'hagin desenvolupat a l'inici de la vida, han quedat marcades a dins del seu interior. Per tant, aquestes primeres sensacions són les que incorporen una forma de relacionar-se amb el món, l'única que coneix fins aleshores. Així doncs, aquest funcionament intern que el defineix és el que s'emportarà al seu nou entorn.

L'abandonament és l'inici de l'adopció, doncs, perquè l'infant comenci a viure amb una família adoptiva, primer ha d'haver perdut la seva família biològica per motius diversos. L'infant no pot entendre aquest abandó i això li crea frustració, perquè "ho viuen com una falta d'amor, ja que la seva realitat psíquica no pot captar racionalment els fets" (Alguacil i Pañellas, 2010, p.38); així doncs, "una de les complexitats de l'adopció deriva dels múltiples abandonaments que l'infant ha sofert: pares, familiars, orfenats, cuidadors, país" (Íbid., p.38).

El temps de vida al país d'origen ha pogut estar marcat per estades en centres de menors o en famílies d'acollida, fet que també s'ha incorporat a les seves vivències relacionals. En aquests centres, el menor ha pogut viure aïllat, lluny de vincles segurs i de relacions afectives estables a causa dels canvis de referents. També apareix la convivència amb molts nens, fet que dificulta la mirada exclusiva i incondicional d'un referent. Sovint, la institucionalització en països subdesenvolupats pot anar acompanyada de mancances alimentàries, com també d'atencions mèdiques i d'aspectes importants pel desenvolupament d'un infant, com són la roba i les joguines. Per contra, també apareixen alguns beneficis com són la promoció de l'autonomia.

En conclusió, "aquests infants tenen un passat marcat per l'adversitat, l'abandó i les privacions que influeix en la salut i en l'evolució psicosocial" (Íbid., p.9). Tal com sostenen Rosser i Bueno (2009, p.337), l'èxit en l'adopció "no es equivalente a la ausencia de problemas. A lo largo del proceso adoptivo surgirán dificultades y su resolución exitosa dependerá principalmente de la capacidad de la familia, sus mecanismos y recursos internos, para ir solventando la problemática"; així doncs, els pares adoptants seran una part important de tot el procés.

1.4. ELS PARES ADOPTANTS

La construcció de la nova família s'inicia “a partir del cruce de dos historias, la de un menor con sentimientos de abandono y la de unos adultos con expectativas, deseos y sus propios duelos, comenzando una historia en común como familia” (Íbid., p.334). Els pares adoptius tenen un passat, sovint envoltat de dols a causa de la infertilitat. Tot i les dificultats viscudes, les famílies han de tenir clars els motius de l'adopció, els quals no han de voler substituir l'infant que no es va poder tenir. Per aquest fet, “l'adopció no és una solució per a les persones que no poden o no volen tenir un fill biològic. L'adopció és un recurs per als infants” (Alguacil i Pañellas, 2009, p.15). El fet d'adoptar no ha de ser exclusivament per interès dels mateixos pares, sinó que aquesta filiació adoptiva que es crearà ha de ser en benefici de l'infant.

Principalment, els pares que prenen la decisió d'adoptar s'embarquen en un mar ple d'incerteses, on apareixeran dificultats afegides provinents de la situació, ja que:

La vida previa de los niños adoptados está llena de una amalgama de experiencias vividas pero no pensadas ni digeridas; por eso necesitarán que sus padres les ayuden a ordenarlas, a entenderlas, a comprender lo que ocurrió y por qué viven entre gente tan distinta a ellos. Y, evidentemente, también a asumir, aceptar, digerir que él es diferente que sus padres, que toda su familia y que la mayoría de sus compañeros, y vecinos. Únicamente así podrá generar una identidad completa, que incluya su historia, y por ende su etnia – y todas las emociones que esta le generen –, y también a su familia adoptiva y la cultura que estos, a través del trato, les irán transmitiendo. (Rius, Beà, Ontiveros, Ruiz y Torras, 2011, p.110)

La diferència cultural, racial, etc. que apareix en l'adopció internacional és una de les dificultats afegides. Els pares adoptius han de poder acompanyar a l'infant a integrar-se i identificar-se en allò nou que l'envolta. Han de tenir en compte que haurà d'elaborar un dol per no poder viure amb els pares biològics i, alhora, per no ser fill dels pares, com també pel fet de no compartir la cultura, l'idioma al principi, però sobretot l'inici d'una vida en comú. Per aquest motiu és necessari que l'infant pugui sentir que “le aceptan en su globalidad, incluidos sus orígenes, se siente querido, aceptado y respetado por ellos, lo que generará una mayor proximidad y confianza en la relación con ellos, además de favorecer una identidad positiva” (Rius et al., 2011, p.70).

1.5. LA CONVIVÈNCIA I LES RELACIONS INTRAFAMILIARS

En el moment en què s'inicia la convivència, l'infant arriba amb una identitat, la qual inclou l'edat cronològica, la seva biografia, una forma concreta de relacionar-se, unes capacitats per assumir frustracions, per metabolitzar experiències doloroses, per perdonar i per refer vincles (Amorós, 2005, p.7). Així doncs, en aquesta nova etapa s'hauran d'establir punts de comunicació perquè es formi el vincle, ja que “ser padres de y ser hijo de se consigue a través de un proceso de relación y convivencia, de identificaciones y contra identificaciones” (Íbid., p.10). Però, caldrà tenir en compte que l'infant pot viure l'adopció “como un conflicto de lealtades con sus padres de origen” (Íbid., p.6), per tant, és necessari crear unes relacions familiars que acompanyin en el procés d'aquests dols i en les dificultats que aniran apareixent en el context familiar. Per aquest motiu és positiu que els pares evitin les negacions o les idealitzacions envers les incerteses dels infants i ofereixin respostes vàlides que fomentin donar un lloc a les experiències viscudes. D'aquesta manera, l'infant podrà construir el que Freud anomena la seva “novel·la familiar”, la qual “permite al sujeto orientarse en la vida, saber (interpretar) qué lugar ocupa para ese Otro (familia, comunidad) y por tanto sentirse acogido o rechazado en ese lugar” (Ubieto, 2004, p.259).

Per una banda, referent a la relació intrafamiliar, Fish i altres (1976), citat per Amorós (1987) van concloure en un estudi realitzat als anys setanta que els infants adoptats dels 4 als 7 anys tenien tendència a ser socialment més immadurs i dependents, el qual argumentaven amb el fet “que algunos padres adoptivos, a causa de su ansiedad y preocupación, tienden a compensar la falta de “relación” de sus hijos con una exagerada dependencia que interfiere el desarrollo de la independencia y la madurez social del niño” (Amorós, 1987, p.56). Per altra banda, pel que fa a l'establiment de relacions per part de l'infant, si ha estat institucionalitzat, es destaca la indiscriminació a l'hora de relacionar-se, ja que han descobert que “reciben más de ellos si se esfuerzan por hacerse presentes y agradecerles, (...) La relación será aparentemente fácil e incluso les llamará papá y mamá enseguida de conocerles, pero esto no querrá decir que esté ya vinculado a ellos” (Rius et al., 2011, p.56). També es remarca que hi ha “niños desinhibidos emocionalmente con grados variables de indiscriminación afectiva y social, en donde los afectos suelen ser superficiales, desarrollando una conducta paradójica frente al extraño caracterizada por ausencia de temor, excesiva familiaridad y disponibilidad” (Rosser y Bueno, 2011, p.336).

2. LA CULPA

Pero, ¿qué somos nosotros? Todo lo bueno y lo malo que hemos pasado desde los primeros días; todo lo que hemos recibido del mundo externo, y sentido en el mundo interno; experiencias felices y desdichadas, vínculos con la gente, actividades, intereses y pensamientos de todo tipo, es decir, todo lo que hemos vivido forma parte de nosotros y construye nuestra personalidad.

Melanie Klein

A l'inici de la infància, quan el nadó neix i apareix a la vida, es troba en simbiosis amb el món que l'envolta i necessita realitzar un procés d'escissió, és a dir, separar allò bo d'allò dolent per poder entendre el món amb totes les seves complexitats. En aquesta escissió inicial és on comença a aparèixer la culpa.

Cal destacar, tal com manifesta Klein (2016, p.296), que la infància és una de les etapes més importants de la vida, ja que:

Los sentimientos y fantasías infantiles dejan sus huellas en la mente, huellas que no desaparecen sino que se almacenan, permanecen activas y ejercen una continua y poderosa influencia sobre la vida emocional e intelectual del individuo adulto. Los tempranos sentimientos se experimentan en relación a estímulos externos e internos. La primera satisfacción que el niño tiene proviene del mundo externo y consiste en ser alimentado.

Definitivament, la relació amb el món extern i intern és clau a la infància perquè defineix les formes de vincular i desenvolupar-se en un futur. Per tant, en els casos d'adopció aquesta relació es veu truncada per les pèrdues dels vincles existents. Per aquest motiu, és important que la família pugui:

Amparar en buenas condiciones supone amparar la realidad psíquica, es decir, la realidad interna del niño, su mundo interno. Amparar supone dialogar con el desamparo, con el abandono y sus efectos, es decir, con el sentimiento de rabia por el abandono, la culpa, la pena: en suma, con las emociones movilizadas y sentidas internamente por el niño en esta situación. (Amorós, 2005, p.6)

2.1. RELACIÓ I VINCLE MATERNAL

Inicialment, el tipus de relació que projecta la mare² cap al fill prové d'unes necessitats i pensaments interns i inconscients de la mateixa mare, la qual té el desig de sentir-se completa. Aquest desig –segons Brazelton i Cramer, 1993, p.34– només es pot satisfer a través d'un embaràs, o tenint un fill adoptat. D'acord a aquests autors, el desig de tenir un fill per part de la mare serveix per suplir unes necessitats narcisistes com són “el deseo de conservar una imagen idealizada de una misma como persona completa y omnipotente, el deseo de duplicarse o reflejarse y el deseo de cumplir los propios ideales” (Íbid., p.33). En el moment en què el fill es fa realitat, la mare necessita sentir-s'hi reflectida, en tant “que corresponda a su ideal a la perfección, que duplique el sí-mismo ideal de ella y que le haga saber lo satisfactoria que es como madre. Todo temor de tener un bebé imperfecto amenaza esta autoimagen y debe ser repudiado” (Íbid., p.36). Així doncs, la projecció de la mare cap al fill estableix l'inici de la relació i marca el seu desenvolupament com també la identitat de l'infant, el qual es veurà envoltat d'aquests desitjos imaginaris que es reflectiran en el seu jo.

La relació primerenca és l'inici del contacte amb el món que coneix l'infant, per això Winnicott (1998, p.27) introdueix el concepte de “madre de devoción corriente” i la defineix com “la necesidad vital para cada bebé de que alguien facilite las primeras etapas de los procesos de crecimiento psicológico, o psicosomático, o, mejor dicho, el crecimiento de la más inmadura y absolutamente dependiente personalidad humana”. Així mateix, cal destacar la importància del vincle amb la mare –tal com va estudiar Bowlby (1951):

El requisito esencial para la salud mental es que el bebé y el niño de corta edad experimenten una relación cálida, íntima y continúa con la madre (o su substituta permanente) que proporcione a ambos satisfacción y goce. Gracias a este vínculo los sentimientos de ansiedad y culpabilidad, cuyo desarrollo exagerado caracteriza la psicopatología, serán canalizados y ordenados. (Hernández, 2012, p.15)

Aquesta relació que s'estableix prové de la posició de l'infant com a ésser desemparat, el qual requereix una sèrie de cures maternes per sobreviure, com també d'una necessitat d'amor constant. En aquest sentit, la mare és conscient de la dependència física i psicològica que marca aquesta etapa, però aquesta situació de necessitat primària pot fer sorgir els desitjos més inconscients de la mare, ja que:

² A partir d'ara i en els apartats següents, quan aparegui el concepte “mare” tindrà a veure amb la funció materna, és a dir, aquella figura que esdevé el referent en la criança de l'infant (mare, pare, avis, pares adoptius, etc.) i no tan sols amb el vincle biològic.

Nadie ignora que algunas madres sacan partido de esta relación para gratificar sus propios deseos, es decir, su sentido posesivo y la satisfacción de tener quien dependa de ellas. Tales mujeres quieren conservar a sus hijos adheridos a ellas y detestan la idea de verlos crecer y adquirir personalidad. (Klein, 2016, p.321)

De manera paral·lela, hi ha la possibilitat que la mare no ofereixi la devoció que l'infant requereix, per això s'ha de "considerar el crecimiento y el desarrollo humanos con todas sus complejidades internas o personales para el niño, y que podamos decir: aquí ha fallado el factor de la madre de devoción corriente, sin culpar a nadie" (Winnicott, 1998, p.26). Per tant, s'entén que aquesta impossibilitat per adaptar-se al seu fill és des de la responsabilitat i no des de la culpabilitat, doncs el funcionament és inconscient.

2.2. CULPA PRIMITIVA

La mare, tal com s'ha descrit fins ara, és el vincle més important per a l'infant i des del qual es desenvolupa la culpa primitiva. Klein (2016, p.311-312), a propòsit del "desmamament", descriu la primera aparició de la culpa en els infants:

El lactante, para quien la madre es primariamente solo un objeto que satisface todos sus deseos, un pecho bueno, pronto comienza a responder a sus gratificaciones y cuidados desarrollando sentimientos de amor hacia ella como persona. Pero este primer amor se encuentra ya perturbado en su raíz por impulsos destructivos. Amor y odio luchan en su mente y, en cierto grado, esta lucha persiste durante toda la vida, pudiendo constituirse en una fuente de peligro en las relaciones humanas.

En aquesta primera culpa apareix el concepte del superjò, elaborat per Freud, juntament amb el jo i l'allò, amb els quals aporta un model estructural del psiquisme humà. La funció del superjò és reprimir les pulsions del jo que neixen per satisfer l'allò. Es construeix a partir de les prescripcions paternes i socials, tot causant una idealització del que s'ha transmès i, per tant, desenvolupant uns pensaments ètics i morals a partir dels quals sorgeix la consciència moral, és a dir, la capacitat d'autoavaluar-nos i criticar o jutjar internament el que és considerat acceptable per un mateix a fi de fomentar l'adaptació social. Un cop l'infant s'ha pogut desvincular de l'omnipotència, neix l'ideal del jo, "en gran parte inconsciente, se asociaría a las funciones de prohibición características del Súper-Yo, modulando, a través del sentimiento de culpabilidad, las relaciones consigo mismo y con el mundo exterior" (Cid, 2005, p.83). Finalment, la culpa primària permet desenvolupar i estructurar el superjò, fent que sigui més sàdic o més tolerant, o bé, que es pugui autogestionar (Klein, 2016).

Des d'aquesta perspectiva, el nadó veu a la mare com un objecte, és a dir, com un "pit bo" quan respon a les necessitats que demanda, o bé com un "pit dolent" quan aquesta s'allunya i

no li dona el que necessita. Així doncs, a l'inici, el nadó es considera com un ésser omnipotent, que té el poder d'estimar i destruir a la vegada, és aquí on es desperten sentiments ambivalents cap a la mateixa persona, en la qual ell ha fet un procés d'escissió per poder entendre el funcionament del món. Aquesta escissió provoca que “se despierta su odio y su agresión y lo dominan impulsos de destruir a la misma persona que es objeto de sus deseos” (Klein, 2016, p.311). Arran de l'omnipotència que percep l'infant apareix el que la psicoanalista austríaca defineix com a “fantasia destructiva”, en la qual el lactant:

Cree que sus deseos fantaseados tienen efecto real, es decir, que siente que sus impulsos destructivos han destruido realmente al objeto y seguirán destruyéndolo; esto tiene consecuencias sumamente importantes para su desarrollo mental. Se defiende de tales temores mediante fantasías omnipotentes de tipo reparador, lo que también influye grandemente en su desarrollo. Si en sus fantasías agresivas el niño ha dañado a su madre mordiéndola y destrozándola, pronto puede fantasear que une de nuevo sus pedazos para repararla. (Íbid., p.312)

Aquests són conflictes bàsics que apareixen a la primera infància, a través dels quals el nadó es desenvolupa i afecten directament a la vida afectiva un cop esdevingui adult. És en aquesta destrucció – reparació on apareix el sentiment de culpa, ja que “al captar en nosotros impulsos de odio hacia la persona amada nos sentimos afligidos y culpables” (Íbid., p.313), així doncs, sent culpa per allò que li està fent a l'objecte (mare).

Quan l'infant es responsabilitza de l'objecte destruït neix la culpa precoç “de la escisión y de una pre-maduración del Yo como medio de absorber el trauma mediante mecanismos precoces de una división protectora, de mutilación refleja y de identificación con el agresor y/o a la persona que da seguridad” (Duparc, 2005, p.48). En aquest cas, s'estableix la identificació amb l'agressor, la qual permet interioritzar la culpa i, per tant, sobreviure al trauma (Frankel, 2002). Aquest procés es troba directament associat a la introjecció, la qual es produeix quan:

Un niño asume la maldad del agresor, porque ese niño internaliza y reorganiza los hechos abusivos reales en su mente para convertirse a sí mismo en el causante de su propio abuso. Este sentimiento grandioso de control es preferible a encarar la realidad de ser una víctima desamparada. (Frankel, 2002. p.5)

2.3. CULPA EVOLUCIONADA

La culpa primitiva es desenvolupa durant el període de lactància, en el qual l'infant realitza una vertadera adaptació a la frustració. Aquesta culpa, però, evoluciona en el període de latència durant els 5-6 anys, on l'infant ja concep a la mare com una persona total i es desenvolupa el superjò, ja que:

Al hacerlo, el análisis prepara el terreno, no sólo para la consecución de la adaptabilidad social del niño, sino también para el desarrollo de normas morales y éticas en el adulto. Porque un desarrollo de esa clase depende de que el superyó y la sexualidad lleguen satisfactoriamente a un plano genital, al comienzo de la expansión de la vida sexual del niño, de manera que el superyó haya alcanzado el carácter y función de los que se deriva el sentimiento de culpabilidad de la persona – es decir, su consciencia –, en la medida en que la persona sea socialmente valiosa. (Klein, 2016, p.261)

En aquest període l'infant es diferencia del món i s'identifica com a persona, aquí es mostra com la culpa primitiva ha ensenyat al menor a parar per si sol. Tanmateix, a través del superjò neix un reflex cap a com els pares volen que sigui, doncs:

Ha incorporado sus padres a sí, los ha puesto en su interior. Y entonces ellos se convierten en una parte diferenciada de su yo -su superyó-, en un agente que presenta, contra el resto del yo, ciertas exigencias, reproches y admoniciones, y que se opone a sus impulsos instintivos. (Íbid., p.253)

En conclusió, “bajo la influencia del sentimiento de culpa: el Yo se somete a los mandatos del Superyo, ante el temor de perder su cariño y protección” (Grinberg, 2005, p.60). Segons el funcionament del superjò, pot esdevenir el complex d'inferioritat que es troba estretament relacionat als sentiments de culpa inconscients, en els quals les persones poden tenir:

Una intensa necesidad de alabanza y aprobación general, precisamente porque necesitan la prueba de que son dignas de ser amadas. Esto se origina en su temor inconsciente de ser incapaces de brindar amor suficiente y genuino y, en particular, de no poder dominar los impulsos agresivos hacia los demás; temen ser un peligro para los que aman. (Klein, 2016, p.313)

Finalment, atès que aquests sentiments de culpabilitat representen dolor i malestar a l'ésser humà, “solemos relegarlos muy al fondo de la mente. Sin embargo, se expresan disfrazados en distintas formas y constituyen una fuente de perturbación en nuestras relaciones personales” (Íbid., p.313).

2.4. LA CULPA PERSECUTÒRIA

El tipus de culpa anomenada persecutòria segons Freud, està relacionada amb el component destructiu i l'enfocament sàdic de l'instint de mort, el qual es queda en el superjò per tornar-se en contra del jo. Les causes associades al desenvolupament d'aquesta culpa són el “nacimiento traumático, mala relación con el pecho y el objeto materno, predominio de las frustraciones, etc.”, però sobretot les pèrdues, ja que “existe cierto grado de culpa, debido al sentimiento de privación y al empobrecimiento del Yo” (Grinberg, 2005, p.62). Altrament, s'hi troba associat el ressentiment, el qual:

Se experimenta frente a algo o alguien que se ha querido y a quien se reprocha haber provocado una frustración, pérdida o agresión. El despecho, consecuencia del trauma del destete, sería una de sus formas. El resentimiento no sólo puede ser experimentado con respecto al objeto, sino también en relación con el propio Yo (...) Se puede estar resentido contra sí mismo por haberse expuesto a pérdidas (...) Cuando mayor es el resentimiento, mayor será la culpa y la persecución, y más difícil resultará la elaboración de dicho duelo. (Grinberg, 2005, p.62-63)

Les persones afectades per aquesta culpa senten emocions com “el resentimiento, la desesperación, el temor, el dolor, los autoreproches, etc. Su caso extremo es la melancolía (duelo patológico)” (Íbid., p.64). Tanmateix, sovint “tienden a la compulsión repetitiva, a hacer actuaciones y a actitudes masoquistas. En cambio la aparición cada vez más frecuente y sistemática de recuerdos, vivencias y emociones denota la transformación paulatina de la culpa persecutoria en culpa depresiva” (Íbid., p.63). Per tant, aquests dos tipus de culpa es troben relacionades i la persona pot passar d'una a l'altre consecutivament.

2.5. LA CULPA DEPRESSIVA I EL DOL

Referent a l'anterior, aquestes tipologies de culpa són correlatives, per tant una pot portar a l'altre i viceversa, així doncs, un cop les emocions de ressentiment redueixen “aumentará la pena y el dolor por la pérdida, con una connotación más depresiva, aumento de la preocupación y de la responsabilidad (culpa depresiva) y, en última instancia, de la capacidad reparatoria” (Grinberg, 2005, p.63). Les emocions associades són “el penar y la preocupación por el Yo y por el objeto, la nostalgia y la responsabilidad. Se manifiesta especialmente en el duelo normal con actividades sublimatorias, de discriminación y de reparación” (Íbid., p.64). Però cal destacar que en aparèixer una nova pèrdua, és a dir, una experiència traumàtica, la culpa persecutòria es pot tornar a activar.

Tal com s'ha descrit, aquesta tipologia de culpa està directament relacionada amb els dols i la forma com l'ésser humà els gestiona. Així doncs:

Vivir implica, necesariamente, pasar por una sucesión de duelos. El crecimiento en sí, el pasaje de una etapa a la otra, involucran pérdidas de ciertas actitudes, modalidades y relaciones que, aunque son sustituidas por otras más evolucionadas, impactan al Yo como procesos de duelo que no siempre son suficientemente elaborados. (Íbid., p.65)

El desenvolupament i la resolució dels dols depèn de les experiències anteriors, és a dir, dels primers estadis de vida. Per tant, “será este proceso de integración del Yo debido al resultado exitoso de la elaboración del duelo por sí mismo y por sus objetos lo que permitirá el afianzamiento progresivo de la identidad” (Íbid., p.69). D'aquesta manera, les situacions

viscudes al llarg de la vida “amenazan la integridad e identidad del *self* exponiéndolo a experiencias de dolor, daño y pérdidas parciales que producen respuestas depresivas. Vivir implica pasar necesariamente por una sucesión de duelos” (Íbid., p.69-70).

2.6. SACRIFICI, REPARACIÓ I IDENTIFICACIÓ

El sentiment de culpa que sent l'infant al llarg de la seva vida, el qual segueix en equilibri entre l'amor i l'agressivitat, fa que adopti una sèrie de mesures reparadores amb les quals pretén eliminar la culpabilitat que té per el que pensa o sent. És a dir:

Con los impulsos destructivos existe en el inconsciente del niño y del adulto una profunda necesidad de hacer sacrificios para reparar a las personas amadas que, en la fantasía, han sufrido daño o destrucción. En las profundidades de la mente el deseo de brindar felicidad a los demás se halla ligado a un fuerte sentimiento de responsabilidad e interés por ellos, que se manifiesta en forma de genuina simpatía y de capacidad de comprenderlos tales como son. (Klein, 2016, p.315)

La simpatia genuïna que defineix Klein (2016) permet l'empatia i alhora, la identificació amb l'altre. És només des d'aquesta forma de relacionar-se que es pot viure l'amor autèntic, així doncs, aquesta identificació és la que permet, temporalment, anteposar l'altre, l'ésser estimat, per sobre dels nostres propis desitjos. D'aquesta manera “compartimos la ayuda o la satisfacción que le proporcionamos, recuperamos por una vía lo que sacrificamos por otra” (Íbid., p.315).

Per últim, és necessari plasmar la relació entre germans i com aquesta repercuteix a la culpa, ja que entra en joc la gelosia i la posició dins la família, d'aquesta manera:

El niño cela intensamente a sus hermanos y hermanas, porque son sus rivales en el amor de los padres. Sin embargo, también los ama, y aquí de nuevo surgen fuertes conflictos entre los impulsos agresivos y los sentimientos de amor. Esto provoca culpa y origina nuevos deseos de hacer reparaciones, mezcla los sentimientos que tienen gran influencia no sólo en la relación entre hermanos sino también, ya que las relaciones humanas obedecen al mismo patrón, en la actitud social, el amor, la culpa y los futuros deseos de reparar. (Íbid., p.314)

3. L'ESTUDI DE CAS DES DE LA CULPA

Al llarg del llibre *Un largo camino a casa* s'il·lustra la culpa en les diferents etapes del procés vital de l'autor: des de la seva família d'origen, la pèrdua pels carrers de Calcuta, l'estada a centres, l'adopció en una nova família de Hobart, l'arribada d'un nou germà a la família, l'adolescència, l'adultesa, l'establiment d'una parella, fins a la recerca dels orígens, tot retornant a l'Índia.

Al principi del relat, en Saroo es situa a Hobart i expressa que parlava poc del seu passat, ja que “mis padres no querían que lo hiciera hasta que estuviera preparado” (Brierley, 2017, p.17). Però, són els pares adoptius els que han d'emparar en bones condicions (Amorós, 2005), tot dialogant amb el món intern de l'infant perquè així se senti acceptat en tota la seva globalitat i es pugui fomentar una identitat positiva (Rius et al., 2011). L'infant “seguramente no preguntará por ella a los padres pero no porque no le interese, sino porque siente que no tiene su aprobación para hacerlo” (Íbid., p. 71), doncs, “el niño captará que esto inquieta, entristece, asusta a los padres o sencillamente no desean hablar de ello” (Íbid., p.73). Aquest fet s'entreveu quan diu “siempre he recordado con claridad mis vivencias infantiles en la India, casi como un cuadro completo, (...) permanecen nítidos en mi recuerdo” (Brierley, 2017, p.18). Per tant, al no realitzar un acompanyament dels dols de l'infant, tot esperant que sigui ell qui decideixi, pot causar que no se senti segur i emparat per fer-ho, tot intensificant el conflicte de lleialtats i sentint que pot traïr a la família d'origen o a l'adoptiva (Rius et al., 2011, p.71). Tanmateix, al no oferir espais per dialogar sobre el passat, els vincles que es creen són superficials i el menor no se sent amb la potestat de parlar, generant així mecanismes reactius per entendre el funcionament familiar: “si quería empezar una nueva vida –diu Saroo– tendría que bloquear la anterior, así que me guardé mis reflexiones nocturnas” (Brierley, 2017, p.18). Atès que no pot conciliar les dues vides, ha de separar-les, és a dir, fer una escissió entre el bo i el dolent, tal com el lactant ho fa amb el “pit bo” i el “pit dolent” (Klein, 2016, p.297), d'aquesta manera utilitza el mecanisme inconscient d'escindir les dues vides per adaptar-se a la situació. No és fins un any després que decideix parlar de l'Índia i a la mare “se le ocurrió que podíamos dibujar juntos un mapa del sitio donde vivía entonces” (Brierley, 2017, p.20), moment en el qual apareix clarament un acompanyament familiar respecte del seu passat.

Seguidament, retorna enrere en el temps per parlar de la vida a l'Índia i del moment que es perd. Afirmar que “todos salíamos de casa por la mañana a buscar lo que fuera, dinero o

comida, y al final del día volvíamos” (Brierley, 2017: p.26), pero, “por duro que parezca todo esto, creo que éramos bastante felices, aunque habríamos preferido que las cosas fueran de otra manera, claro está” (Íbid., p.28). Al llarg del seu discurs s’observa una acceptació envers la situació i la vida que li ha tocat viure, doncs es defineix com a un nen gran amb 5 anys, ja que tenia més llibertat i es cuidava de la seva germana petita, com també expressa que tenia “impaciencia por llevar la vida de mis hermanos, esa vida independiente” (Íbid., p.45). Explica que passaven molta gana i que tant la seva mare com els seus germans més grans (menors d’edat), passaven forces nits fora de casa treballant. En aquest relat es destaca el que Frankel (2002) descriu com la identificació amb l’agressor, ja que en Saroo ha reorganitzat les experiències viscudes de manera que ha desenvolupat una introjecció amb la situació i els referents d’aquell moment, tot culpant-se a ell mateix del que li ha succeït. Així mateix, apareix també el sentiment de culpa envers la seva mare biològica: “no sé si Guddu se arrepentía de haberme llevado con él, pero yo me sentía un poco culpable, porque normalmente mi madre necesitaba que cuidase de Shekila mientras ella trabajaba, y yo no sabía cuándo volvería” (Brierley, 2017, p.33). Observem, aquí, fins a quin punt assumeix una actitud de responsabilitat que no li pertoca per edat, la qual l’arrossega a sentir-se culpable per haver abandonat la seva germana a casa.

Després de sobreviure als carrers de Calcuta, viure al reformatori Liluah i a l’orfenat Nava Jeevan, arriba a la família Brierley de Hobart, Tasmània. En arribar a l’aeroport es troba amb els pares adoptius esperant i expressa: “nos abrazamos y mamá se puso de inmediato a hacer de madre sacando un pañuelo de papel para limpiarme la mano” (Íbid., p.77). De manera que apareix el factor “madre de devoción corriente” de Winnicott (1998), és a dir, aquella responsabilitat innata de cada mare per sostenir a l’infant i acompanyar-lo en el creixement. És des d’aquest primer contacte que comença un procés d’identificacions i contra identificacions (Amorós, 2005, p.10) a partir de la convivència: “empezamos a acostumbrarnos a la mutua compañía en la medida de lo posible. (...). Al ver mi cara en las fotos: nunca parezco asustado ni angustiado, solo un poco retraído, a la expectativa. (...) yo quería agradar” (Íbid., p.77-85). Per tant, es denota una relació aparentment fàcil i on ell buscava l’aprovació per part dels pares, ja que havia expressat que l’adopció va ser la via que ell va acceptar al veure que no podia tornar a casa seva a l’Índia i que constava com a “nen desaparegut”. Ara bé, aquestes facilitats relacionals i en la convivència no signifiquen específicament que existeixi una vinculació afectiva amb els pares (Rius et al., 2011, p.56).

Als 10 anys, després de viure amb la família adoptiva des dels 6 anys, els pares decideixen adoptar un altre infant indi, en Mantosh, procedent del mateix orfenat que en Saroo. El protagonista es va mostrar encantat amb tenir un germà, ja que “la persona que más echaba de menos de mi país era mi hermana” (Brierley, 2017, p.84), a més, “Mamá recuerda que a veces le decía que me sentía culpable por no haberme esforzado al máximo en cuidar de ella” (Íbid., p.84). Aquí es mostra com la relació amb la germana el va marcar i a través de la qual sentia culpa per haver-la deixat sola per marxar amb en Guddu, aquest sentiment de responsabilitat i de cura va sorgir durant la primera infància, quan ell encara necessitava ser cuidat per un adult. Arran d'aquesta primera experiència amb la germana petita, quan va saber que vindria un germà va pensar “que volvería a tener una persona a la que cuidar. Sin embargo, Mantosh y yo no nos parecíamos en nada” (Íbid., p.85). Així doncs, expressa: “yo era reservado y desconfiado; Mantosh, al menos al principio, era escandaloso y desobediente. (...) él se rebelaba” (Íbid., p.85), tot comparant el seu comportament, que considera “adequat”, amb el del germà, que defineix com a “incorrecte”. Entre els germans apareix una gelosia intensa per tal d'acaparar l'atenció i l'estima dels pares tot fent aparèixer sentiments d'amor i odi. Aquesta ambivalència –tal com sosté Klein (2016, p.313)– “provoca culpa y origina nuevos deseos de hacer reparaciones”. “Como Mantosh lo estaba pasando muy mal, acaparaba casi toda la atención de nuestros padres. En ese momento yo ya me había adaptado bastante bien, pero todavía necesitaba que me recordasen con frecuencia que me querían y me cuidaban” (Íbid., p.87), així doncs, “el niño más grande, aunque sea durante unos pocos minutos, o durante una o dos horas, necesita volver atrás y recorrer una vez más el camino de las primeras etapas” (Winnicott, 1998, p.39). En conseqüència, la reparació de l'odi que sent cap al seu germà s'entreveu quan justifica que “aparte de alguna rabieta de vez en cuando, lo llevé bastante bien, tal vez porque era a lo que estaba acostumbrado en la India y me gustaba ser independiente” (Brierley, 2017, p.88). A més, s'observa que està negant l'odi per la culpa persecutòria que li desperta la situació, per tant, ho racionalitza apel·lant al fet d'estar-hi acostumat.

Pel que fa a la mare i al viatge vital que la va portar a adoptar, hi va haver diversos factors. Primerament, “inspirada por sus ideas progresistas, mamá veía en la adopción de niños de países en vías de desarrollo la posibilidad de ayudar a una persona” (Íbid., p.96), a més, “mi padre y ella pensaban que en el mundo había ya mucha gente y demasiados niños en

situaciones desesperadas” (Íbid., p.97). Per tant, partint que un dels criteris d'idoneïtat³ és la motivació per exercir les funcions parentals, el fet de valorar l'adopció com una acció social dirigida a un infant que es troba en una situació desfavorida en el tercer món, es pot considerar una motivació centrada en l'ajuda i, per aquest motiu, el pes dels pares recau en ser bones persones i no en complir el rol de pares, provocant en l'infant l'obligació d'haver d'assolir aquesta expectativa, és a dir, “ser bo”. Actualment aquesta posició envers la motivació es considera negativa a l'hora de donar la idoneïtat. En segon lloc, “la primera infancia de mi madre fue muy dura, sobre todo debido a los cambios de humor de su padre, (...). Con la experiencia de su propia infancia, no era nada extraño que el concepto de familia biológica no fuera algo sagrado para ella” (Íbid., p.93-97). Aquest fet és important al desenvolupar les funcions maternals, ja que la cura que ha rebut la mare quan era petita queda plasmada en records que “la ayudan o interfieren en sus propias experiencias como madre” (Winnicott, 1998, p.23). Finalment, tot i les dificultats legals que van tenir, “nunca abandonaron la idea de la adopción” (Íbid., p.98), ja que, “según reconoce papá, en el primer momento la más convencida era mamá; para ella, de hecho, la negativa de mi padre podría haber significado el fin del matrimonio” (Íbid., p.97). Per aquest motiu, en la postura ferma de la mare es detecta el desig de completar-se com a dona, ja que a través del fill pot complir els seus propis ideals i sentir-se satisfeta com a mare (Brazelton y Cramer, 1993). Per a Saroo, la posició dels seus pares envers l'adopció és “un acto, en mi opinión, extraordinario y generoso” (Íbid., p.91), fet que denota la identificació amb els pares i l'acció que han realitzat, considerant així que els hi ha d'estar agraït per aquesta generositat i que els hi deu quelcom.

El pas de l'adolescència a l'adulteresa el porta a diversos canvis: “me habían dado una vida que no podría haber imaginado, y aunque estaba disfrutando, tal vez no le estaba sacando todo el provecho posible. (...) desde entonces me convertí en un estudiante modélico” (Íbid., p.102), optant per realitzar una formació professional per entrar més tard a la universitat. Tot i que destaca que “nunca me hicieron sentir que les debiera algo por haberme adoptado” (Íbid., p.103), es denota en el seu canvi de posicionament envers els estudis a causa del sentiment de culpabilitat, ja que s'entreveu un jo empobrit per les experiències de pèrdua (Grinberg, 2005, p.62), les quals l'han portat a tenir una actitud agraïda i de deute amb la família adoptiva. En aquest sentit, el protagonista destaca el no aprofitament de l'oportunitat donada i, per tant, la

³ Els criteris d'idoneïtat es troben descrits a l'Annex B.

culpa el fa actuar com creu que és acceptable, encara que expressi verbalment que no ha sentit mai que tingui un deute. Tot i aquesta empenta, finalment abandona la idea d'anar a la universitat i decideix treure's un títol de direcció hotelera i anar a viure sol.

En aquest moment estableix amiatat amb un grup de joves indis nadius i els hi explica la seva història de vida. Arran d'aquí "el pasado volvió a hacerse mucho más presente" (Íbid., p.105) i comença a utilitzar el Google Earth per cercar el seu poble. Així doncs, en el moment en què connecta amb persones de la seva raça i cultura, la seva ment mostra interès i retornen les inquietuds i les preguntes de la infància. Tot i això, al cap de poc d'aparèixer els impulsos instintius del jo per trobar els orígens, el poble on es va criar i retrobar-se amb la família, el superjò els limita a través de retrets, qüestionaments o d'exigències (Klein, 2016, p.253): "el destino me había apartado de una vida de penurias para concederme una existencia cómoda: tal vez debería aceptar que lo pasado, pasado estaba y seguir adelante" (Brierley, 2017, p.113). Aquí es destaca el fet que els infants adoptats sovint "se trasladan de unas familias con continuos problemas a unas familias que tienen un *status* en la sociedad. De esta forma el autoconcepto del niño se va construyendo, (...) por los mensajes que ellos inconscientemente recibieron de la sociedad" (Amorós, 1987, p.63). Per tant, es convenç a través d'arguments com són la comoditat, el benestar i la sort que ha tingut.

Poc després d'aquesta decisió, la seva vida dóna un tomb, doncs es replanteja el que més l'importa i el que necessita per subsistir i decideix que és la família: "tal vez el estar un tiempo lejos de Hobart había reforzado ese sentimiento, y mi renovado interés por el pasado me había empujado a pensar en mi relación con mi familia de Hobart" (Brierley, 2017, p.113). Apareix, doncs, el conflicte de lleialtats i és així com decideix treballar al negoci familiar. Sabem, però, que si els sentiments de culpabilitat són massa intensos, tenen l'efecte d'inhibir les activitats i interessos productius del mateix subjecte (Klein, 2016, p.338); en aquest cas, el seu progrés laboral individual per recórrer a l'estabilitat del negoci familiar: "aprendí mucho trabajando a su lado. Creo que se me pegó parte de su ética del trabajo y su determinación por triunfar. (...) creo que aquello nos unió mucho. (...) Mantosh siguió el mismo camino" (Brierley, 2017, p.114). El retorn al seu nucli familiar l'allunya de la recerca d'orígens: "tenía que aprovechar las oportunidades. (...) suponía, en parte, sentirme agradecido por el destino que mi adopción me había ofrecido y por eso intenté volver a concentrarme en el presente" (Íbid., p.114). És en aquest agraïment constant on s'observa una culpa evolucionada marcada per un complex d'inferioritat "por haberse expuesto a pérdidas"

(Grinberg, 2005, p.63), fent així que predomini la culpa depressiva i, per tant, que augmenti la preocupació pel jo, que aparegui la nostàlgia i s'intensifiqui la responsabilitat envers la família adoptiva.

Mentre està immers en la nova vida d'adult en el si de la família es trenca la relació de parella i decideix tornar a casa dels pares on passa “un periodo oscuro de emociones encontradas: rechazo, decepción, amargura, soledad y sensación de fracaso” (Brierley, 2017, p.115). Expressa que tot i les sensacions de dol viscudes pel trencament de la relació, en aquesta nova fase de la vida “tenía una relación más estrecha con mis padres, e incluso sentía que les estaba devolviendo un poco de todo lo que me habían dado” (Íbid., p.116). A partir d'aquest moment, la culpa es mitiga, ja que el superjò ha limitat les accions del jo, tot identificant-se tan intensament amb els pares que actua com aquests desitgen, i per tant, interfereix en les pròpies necessitats i independència. A poc a poc connecta amb ell mateix i es planteja “si no estaría evitando la búsqueda y también si aquello tendría que ver con mi incapacidad de ponerme las pilas en los demás aspectos de mi vida” (Íbid., p.116). Aquesta dificultat es pot associar a un sentiment de culpa molt interioritzat, el qual fa que es guiï pel superjò, pels mandats apresos dels referents parentals per por de perdre l'amor de l'altre (Grinberg, 2005).

Uns mesos més tard coneix la Lisa i comencen una relació. A partir d'aquest moment, “la búsqueda pasó a un segundo plano. Nuestros comienzos fueron algo vacilantes, (...) atravesamos un par de separaciones y reconciliaciones, lo cual se reflejó en los periodos que dediqué a la búsqueda en internet” (Brierley, 2017, p.123). Tot i que a l'inici de la relació en Saroo evitava dedicar hores a la cerca per Google Earth, un cop es va establir la parella i van anar a viure junts, cada nit s'estava a l'ordinador hores i hores. Ella li va fer costat durant aquest període. Aquest canvi envers la cerca pot tenir a veure amb el fet que l'actitud de la Lisa era maternal, de protecció i respecte; tanmateix es destaca la possibilitat que “en el pasado esos anhelos nunca fueron completamente satisfechos, y tampoco han sido abandonados del todo. Es como si él ahora tuviese a su madre para sí, con sentimientos de culpa relativamente escasos” (Klein, 2016, p.317). Tot i això, la Lisa li retreu la seva obsessió per localitzar el poble natal, doncs el perseguia una culpa persecutòria que el portava a connectar-se compulsivament al Google Earth per buscar casa seva al mapa: “buscaba mi casa para cerrar lo que había quedado abierto, entender mejor mi pasado y tal vez también a mí mismo, además de reencontrarme con mi familia india y explicarles lo que me había ocurrido” (Brierley, 2017, p.125). Tot i que es manifesta una culpabilitat adherida, és a dir, la

necessitat d'explicar el què va passar perquè se sent responsable de l'acció, el centre aparent d'aquesta cerca pot provenir que “toda preocupación por el *self*, implica generalmente una preocupación por el sentimiento de identidad” (Grinberg, 2005, p.69). En aquest cas, pot ser que aparegui aquest interès amb l'objectiu de recuperar aquella identitat que ha quedat fragmentada arrel de la mateixa experiència viscuda, per això, tornant a allò perdut, pot elaborar el dol i, per tant, cercar la seva pròpia identitat. Altrament, tot i la il·lusió envers aquest projecte i l'agraïment pel suport de la Lisa, no ho va explicar als seus pares perquè “me daba miedo que no entendieran mis intenciones: podían pensar que aquella búsqueda significaba que no era feliz con la vida que me habían dado o con su manera de criarme. Tampoco quería que pensarán que estaba perdiendo el tiempo” (Brierley, 2017, p.123). Aquí s'entreveu una manca de vincle real, marcat per la por al judici i per la culpabilitat de fer-los mal, però cal tenir clar que els pares adoptius han de respectar les decisions dels fills envers la família biològica, per tant, si és així, “habremos sido también adoptados como padres” (Ubieto, 2004, p.261).

En aquest moment comença l'etapa de connexió amb el passat, la recerca d'orígens, els seus vincles i el conflicte de lleialtats entre les dues famílies. Per aquest motiu, en els últims capítols és on apareixen més intensament el que Klein (2016) defineix com els sacrificis reparadors per reconstruir allò que la ment inconscient ha destruït. En Saroo fa un procés d'identificació amb les dues famílies, tot anteposant els sentiments, la felicitat i la satisfacció dels pares a la seva, doncs sent que si els éssers estimats estan bé, ell també ho estarà. En tot moment busca raonaments per justificar i acompanyar els sentiments de la família, d'aquesta manera les accions realitzades pels altres es converteixen en comprensibles i acceptables. Però aquest funcionament intrapsíquic del protagonista es podria associar al manteniment de “defensas arcaicas, como la escisión y la negación, que obstaculiza el desarrollo de su personalidad, condiciona los procesos de elaboración del trauma precedente y mina la posibilidad de establecer relaciones en las que prevalezcan la confianza y la esperanza” (Galli y Viero, 2001, p.147). En conseqüència, aquesta manca de vincle intrafamiliar, com també d'una relació sincera basada en la confiança i la promoció d'autonomia s'entreveu en el moment que en Saroo, després de 8 mesos, acaba la intensa cerca i decideix explicar-ho al seu pare, i expressa: “La noticia lo pillaría desprevenido y sabía que costaría un poco convencerlo. Ensayé mentalmente lo que iba a decirle, intentando dar algo de gravedad a mis palabras, (...). Era evidente que no acababa de creérselo, «¿Estás seguro?»” (Brierley, 2017, p.131-132). Aquest qüestionament i manca de confiança cap al fill dona a entreveure les

dificultats en el vincle, com també la necessitat de buscar l'aprovació del pare: “si tenía tantas ganas de que me creyese era porque, para mí, contárselo representaba el principio de mi viaje de regreso a la India. (...) reafirmaba la realidad de aquel descubrimiento, y también la necesidad de hacer algo al respecto” (Íbid., p.132). A més, en trobar-se amb la manca de suport per part del pare, en Saroo, a través de la identificació, cerca una explicació racional per autoconvèncer-se que la posició del seu pare cercava la seva pròpia protecció davant la possibilitat “que me hubiera equivocado. Su cautela era comprensible, pero yo necesitaba que me viera convencido y quería que él también lo estuviese” (Íbid., p.132). Sense l'aprovació del pare, sentia que estava fent quelcom inacceptable i, per tant, el seu ideal del jo li prohibiria a través de la culpabilitat. A continuació li va explicar la mare, però “a quien temía disgustar era sobre todo a ella. (...) me preocupaba cómo podía afectarla aquella noticia” (Íbid., p.132). Descríu que la reacció va ser tímida i que ho van celebrar en silenci. Aquí es destaca la por i les inseguretats internes dels pares: “no hablábamos mucho sobre mi descubrimiento, y empecé a preguntarme si me estaban protegiendo o si esperaban que les presentase pruebas sólidas” (Íbid., p.135). Aquesta argumentació es pot trobar associada al fet que els infants que “han experimentado durante mucho tiempo carencias y/o privaciones tienden a usar durante bastante tiempo la identificación proyectiva como una forma de comunicación inconsciente con el otro, intentando evacuar de tal modo el dolor, la rabia y la desesperación” (Galli y Viero, 2001, p. 221). Dit d'una altra manera, és estrany que al no trobar la complicitat i l'acompanyament dels pares en la seva il·lusió per haver trobat la casa, no es mostri dolgut, trist o indignat i que, per contra, descrigui que són accions per protegir-lo. Però cal destacar que, tot i l'actitud dels seus pares per evitar la troballa, “él mostrará estrategias defensivas con el objetivo de preservar su identidad de origen” (Galli y Viero, 2001, p.147), cercant vies alternatives per aconseguir la seva aprovació, interpel·lant-los a ells per saber què farien en el seu lloc. A través d'aquesta pregunta obté una resposta dels pares: “me dijeron que era obvio: tenía que ir” (Brierley, 2017, p.138), però que el volien acompanyar. Ell, però, va decidir que hi volia anar sol, causant en el comiat que “la mirada nerviosa que me dirigió mamá desató mis celos una vez más. ¿Estaba obrando bien? ¿De verdad era necesario hurgar en el pasado cuando tenía tanta gente que me quería aquí y ahora?” (Íbid., p.141). Aquestes inseguretats sorgeixen de la necessitat d'aprovació i de la mirada de la mare, la qual mostra un desig possessiu de tenir el fill adherit a ella (Klein, 2016), fet que el va transportar al sentiment de culpa i a replantejar-se si la seva acció era correcta.

Arriba el moment d'emprendre el viatge a l'Índia i d'aquell retrobament tan esperat, la mare, que feia 25 anys que no veia, li diu "que estaba agradecida a mis padres Australianos, y que tenían derecho a considerarme su hijo porque me habían criado" (Íbid., p.154). El fet que la mare biològica doni lloc als adoptius és tranquil·litzador per ell i fa disminuir el sentiment de culpabilitat, ja que li va fer "sentir que había tomado la decisión acertada. También dijo que estaba orgullosa de mí, que es lo que cualquier hijo desea oírle decir a su madre" (Íbid., p.154). Tot seguit, la mare li va explicar que en Guddu va morir aquella nit i ell va pensar: "la peor explicación era que, sintiéndose culpable por haberme dejado solo, en su desesperación por encontrarme se arriesgara más de la cuenta o se distrajera y acabara cayendo del tren" (Íbid., p.159). Apareix, així, un nou motiu per sentir-se culpable, aquest cop per la mort del germà perquè ell havia insistit molt a acompanyar-lo. Tanmateix, "analizándolo racionalmente, me daba cuenta de que no podía sentirme culpable por su destino, pero me costaba librarme de aquel remordimiento" (Íbid., p.159), ja que el responsabilitzar-se de les seves accions infantils el portava a culpar-se dels actes succeïts, a través de pensar que tot el que havia passat podia haver estat diferent. En retornar la culpabilitat depressiva, sent preocupació pels pares i la responsabilitat que s'apiguen que no els ha substituït, per això, quan arriba a l'hotel els hi envia un missatge: "entienden que sois mi familia y no quieren causar ningún problema. (...). Espero que sepáis que sois lo más importante para mí y que eso nunca cambiará. Os quiero" (Íbid., p.160). Així doncs, aquesta necessitat de satisfer els desitjos d'ambdós progenitors (adoptius i biològics) rau en la dualitat interna que té pel fet que tenir sentiments positius cap a una de les famílies impliqués deixar de banda l'altre. En un cas i l'altre porta a terme accions reparadores, com és expressar l'amor als pares adoptius, per allunyar la culpabilitat.

Durant l'estada a l'Índia es creen nous llaços i es torna a retrobar amb els germans, que viuen fora la ciutat. Allà s'assabenta que "la pérdida de la familia tuvo el efecto agridulce de permitir que los hijos que quedaban salieran de la pobreza" (Íbid., p.163) i que, per tant, els seus dos germans poguessin estudiar. Però aquí apareix una contradicció en l'expressió dels sentiments, ja que ho descriu com a quelcom positiu que no l'ha afectat, però ell de petit sempre havia desitjat estudiar. Per altra banda, decideix que vol anar a veure el seu pare biològic, ja que considera que "él forma parte de mi identidad, de la historia de mi vida. Y, quizá, a veces las familias tienen que perdonar a algún miembro que no se ha portado bien en el pasado" (Íbid., p.171), però el problema rau en el fet que no vol fer-ho sense el consentiment dels altres, així doncs, "era consciente de que debía sacar el tema con

delicadeza y cuando nuestro vínculo se hubiera fortalecido de nuevo” (Íbid., p.171). Aquí tornen a aparèixer els processos de dol que no han sigut prou ben elaborats (Grinberg, 2005), fet que s’associa quan en altres etapes del cicle vital afloren noves pèrdues, les quals porten a fer ressorgir la culpabilitat més primària. Tanmateix, en aquesta nova experiència plena d’emocions, en Saroo té la necessitat d’expressar: “después de perderme, había tenido la gran suerte de ser adoptado por una familia que me quería, (...) me había convertido en una persona diferente de la que habría sido si me hubiera quedado en la India” (Íbid., p.171-172). La culpa és bidireccional, per una banda, se sent culpable de vincular-se amb la família biològica, i per l’altre, de sentir que va escollir estar amb la família adoptiva. Mentrestant es troba que “en aquel lugar también me querían, aquel también era mi sitio, aunque no lo había pensado antes y no sabía explicar por qué. (...) allí estaban mis raíces” (Íbid., p.172), tot destacant alhora el fet que “me daba cuenta de que tenía dos hogares, cada uno con sus propios vínculos emocionales” (Íbid., p.172). Així doncs, es pot associar a la idea que “su interés por los otros padres no implica un cuestionamiento sobre la adopción sino la simple constatación de que el deseo es siempre una pregunta abierta sobre la identidad, sobre lo que somos en nuestro vínculo fundamental (original) al Otro” (Ubieto, 2004, p.261).

El retorn a Hobart el transporta a un diàleg intern de culpabilitat envers els seus pares adoptius. Tot i haver parlat amb ells diàriament per telèfon, “les preocupaba (...) que podría volver a desaparecer. (...). Los tranquilicé todo lo que pude diciéndoles que, aunque la experiencia me había cambiado en muchos aspectos importantes, seguía siendo el mismo” (Íbid., p.173-174). Ell es mostra adaptatiu a les necessitats dels pares oferint-los-hi tranquil·litat, perquè li retorna el sentiment de culpa quan pensa que “no me di cuenta de lo estresante que mi viaje había sido para ellos hasta que regresé” (Íbid., p.174). En aquest sentit, sembla com si la recerca d’orígens només fos la seva responsabilitat, però cal tenir en compte que en el moment que uns adults realitzen una adopció, aquest moment pot arribar. En el cas del protagonista, i un cop ha fet el viatge, se sent entre dos ponts, vinculat a dos llocs, per això decideix tornar a l’Índia per enfortir el vincle i seguir indagant en el passat. En aquesta segona visita sorgeix el tema del pare i la família es mostra implacable, a més, “también lo culpaban de la muerte de Guddu: si no nos hubiese abandonado, nuestro hermano no se habría visto obligado a llevar a cabo aquel trabajo tan peligroso en los trenes” (Íbid., p.181-182). En aquest pensament, “la culpa, en cambio, se sitúa en relación a lo que habrían podido hacer y por eso reprochárselo o ser objeto de reproche por parte del otro” (Ubieto, 2004, p.39). Però, tot i la posició dels germans, ell argumenta que “yo también había tomado

una decisión cuyas consecuencias se me habían escapado de las manos, podía imaginar que una mala decisión hubiera desencadenado todo lo demás. No era capaz de odiarlo por haber cometido un error” (Íbid., p.182). En aquesta afirmació apareix el ressentiment i la culpa per la decisió presa, des de la qual sent una identificació amb el pare i es reafirma el perdó.

Per concloure l'anàlisi de cas, són clau les últimes cites del llibre: “si no me hubiera perdido (...), mi familia no habría sufrido el dolor de perder a un hijo después de la muerte trágica de otro, y yo no habría conocido el dolor de la separación” (Íbid., p.213-214). En aquesta afirmació apareix el ressentiment “contra sí mismo por haberse expuesto a pérdidas” (Grinberg, 2005, p.62), el qual el porta a la culpa persecutòria, que s'observa en com es retreu i s'inculpa dels actes del passat: on ell, un infant de 5 anys, va causar un gran dolor a la família perquè va ser el culpable de la seva pèrdua. L'adquisició d'aquest sentiment de culpa és primària i es produeix quan “el sujeto, a través de la identificación con el agresor, satisface su rabia contra él pagando el precio de una escisión y de una responsabilidad hacia el Objeto-Yo destruido” (Duparc, 2005, p.47). A partir del sentiment d'omnipotència el qual el fa l'amo de la seva vida i el responsable de tots els actes, s'estableix una sensació de control que li permet no observar-se com a una víctima desemparada (Frankel, 2002, p.5). Aleshores, les experiències de pèrdua viscudes l'han portat a fixar-se en defenses immadures, la introjecció i la projecció, tot neutralitzant aquelles amenaces externes i, per tant, mostrant un superjò sàdic, que no li permet connectar amb els seus desitjos i el porta a comportar-se com un nen obedient a causa de la consciència moral arrelada als patrons parentals. Altrament, això fa que agraeixi constantment a l'entorn, al qual té idealitzat, com quan diu a la família d'origen: “me siento profundamente agradecido de que se me haya dado la oportunidad de reanudar nuestra relación” (Íbid., p.213), o quan expressa a la família adoptiva: “soy incapaz de expresar lo agradecido que les estoy por el amor y por la vida que me han dado” (Íbid., p.214).

CONCLUSIONS

L'estudi de la culpa en l'adopció a través d'una anàlisi de cas ha permès extreure algunes conclusions. Tal com hem pogut veure, la culpa neix en els nadons i, per aquest motiu, és genèrica, ja que afecta a tot ésser humà. En el cas dels infants es presenta de manera primitiva, tot fent un procés d'escissió entre el bo i el dolent, a partir del qual poden arribar a entendre el món. En els adults pot estancar-se en la forma primitiva o evolucionar en un sentiment de culpa que fomenti la submissió, tot pertorbant les relacions humanes a causa dels mandats del superjò.

Al llarg del treball també hem pogut veure que no hi ha diferents tipus de culpa, perquè és una emoció que s'aprèn i se sent de la mateixa manera. Allò que es modifica és com la desenvolupa cadascú al llarg de la vida. Així doncs, es pot destacar que hi ha dos moments vitals en els quals sorgeix, la primitiva i l'evolucionada, com també, dues formes d'expressar-se, la persecutòria i la depressiva.

La culpa es pertorba en l'adopció a causa de les significatives pèrdues de l'infant, les quals el poden portar a responsabilitzar-se i assumir una sèrie d'accions que no han sigut efectuades per ell. Així doncs, es considera que és important preguntar-se per la culpa en l'adopció perquè es troba estretament relacionada amb els dols d'uns infants que han patit múltiples pèrdues i que no sempre han estat ben elaborades. Per aquest motiu, la culpa es pot acabar desenvolupant de forma patològica. Cal tenir-ho en compte perquè aquest sentiment pot dificultar la construcció de la identitat. Quan el subjecte s'identifica amb els altres i actua a través de sacrificis reparadors per tal de cercar l'aprovació i la felicitat de l'altre, acaba deixant de banda el seu propi *self*.

Tenir present la culpa en la intervenció dels educadors socials és clau, atès que forma part del psiquisme humà. És important que l'educador social tingui en compte aspectes del desenvolupament intern de les persones que no es poden veure a simple vista. Comprendre el paper de la culpa en els infants adoptats permet observar aspectes del passat que han marcat la seva identitat, a fi de promoure canvis significatius en la concepció d'un mateix i en la relació amb els altres.

BIBLIOGRAFIA

- Alguacil, M. i Pañellas, M. (2009). *L'adopció*. Barcelona: Editorial UOC.
- Amorós, C. (2005). Del abandono a la adopción: un proceso dinámico de dialogo con el desamparo. *Desenvolupament infantil i atenció precoç: revista de l'Associació catalana d'atenció precoç*, 25-26: 81-89.
- Amorós, P. (1987). *La adopción y el acogimiento familiar. Una perspectiva socioeducativa*. Madrid: Narcea, S.A. De Ediciones.
- Brazelton, T.B. y Cramer, B.G. (1993). *La relación más temprana. Padres, bebés y el drama del apego inicial*. Barcelona: Editorial Paidós.
- Brierley, S. (2017). *Un largo camino a casa*. Barcelona: Ediciones Península.
- Cid, M. (2005). El proceso. De la vergüenza a la culpabilidad. *Revista de psicoanálisis*, 45: 75-90.
- Decret 127/1997, de 27 de maig, pel qual es modifica parcialment el Decret 2/1997, de 7 de gener, d'aprovació del Reglament de protecció dels menors desemparats i de l'adopció. Departament de Justícia, núm. 2402, de 30 de maig de 1997.
- Duparc, F. (2005). La rabia, la vergüenza y la culpa (en los orígenes del malestar en la cultura). *Revista de psicoanálisis*, 45: 43-57.
- Frankel, J. (2002). Explorando el concepto de Ferenczi de identificación con el agresor. Su rol en el trauma, la vida cotidiana y la relación terapéutica. *Aperturas Psicoanalíticas*, 11: 1-5.
- Galli, J. y Viero, F. (2001). *El fracaso en la adopción*. Madrid: Editorial Grupo 5.
- Generalitat de Catalunya. (2018). *Adopció internacional*. Gencat. Recuperat de <http://web.gencat.cat/ca/tramits/que-cal-fer-si/adopto-i-o-acullo-un-infant/adopcio-internacional/>
- Grinberg, L. (2005). Sobre dos tipos de culpa. Su relación con los aspectos normales y patológicos del duelo. *Revista de psicoanálisis*, 45: 59-72.
- Hernández, I. (2012). Els maltractaments infantils. A Pié, A. (coord.) *Violències, prevencions i acció socioeducativa*. Barcelona: FUOC.

Instrumento de ratificación del Convenio relativo a la protección del niño y a la cooperación en materia de adopción internacional, hecho en La Haya el 29 de mayo de 1993. Boletín Oficial del Estado, núm. 182, de 1 de agosto de 1995, pp. 23.447 a 23.454.

Klein, M. (2016). *Amor, culpa y reparación y otros trabajos (1921-1945)*. Barcelona: Editorial Paidós.

Llei 25/2010, del 29 de juliol, del llibre segon del Codi civil de Catalunya, relatiu a la persona i la família. Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya, núm. 783/VIII, del 28 de juliol del 2010, pp. 187 a 188.

Rius, M., Beà, N., Ontiveros, C., Ruiz, M.J. y Torras, E. (2011). *Adopción e identidades: Cultura y raza en la integración familiar y social*. Barcelona: Octaedro.

Rosser, A. y Bueno, A. (2011). La construcción del vínculo afectivo en la adopción. La teoría del apego como marco de referencia en la intervención post-adoptiva. *INFAD Revista de Psicología*, 1(1): 333-340.

Ubieto, J.R. (2004). Vergüenza, culpa y angustia: índices subjetivos en las nuevas formas del síntoma. *Freudiana*, 39: 37-42.

Ubieto, J.R. (2004). Verdad y ficción en la adopción: El mito del origen. En Marré, D. y Bestard, J. (eds.), *La adopción y el acogimiento. Presente y perspectivas* (pp. 255-261). Universitat de Barcelona.

Winnicott, D.W. (1998). *Los bebés y sus madres*. Barcelona: Editorial Paidós.

ANNEXOS

ANNEX A: Fases del procés d'adopció internacional.

Les fases del procés d'adopció internacional a Catalunya descriuen detalladament els diferents passos a seguir en les adopcions d'aquestes característiques, en aquest cas, s'han descrit a través de la web de Gencat i d'Alguacil i Pañellas (2010).

Les fases són les següents:

- Demanda d'informació a l'ICAA o a l'ECAI⁴.
- Presentació de la sol·licitud (documentació i registre) a l'ICAA.
- Formació, valoració, estudi i redacció de l'informe psicosocial per l'ICIF⁵.
- Tramitació de l'informe i resolució administrativa de la idoneïtat, per part del Comitè tècnic d'avaluació de l'ICAA.
- Emissió del certificat d'idoneïtat.
- Tramitació de l'expedient: ICAA (protocol públic), ECAI obligatori (si el país ho exigeix), ECAI optatiu, propis interessats.
- Temps d'espera.
- Proposta d'un infant i estada al país d'origen.
- Tràmits d'adopció.
- Arribada de l'infant al país d'acollida.
- Seguiment postadoptiu (a demanda del país d'origen).

} Termini màxim:
8 mesos

⁴ *Entitats Col·laboradores d'Adopció Internacional*. Són entitats sense ànim de lucre, la funció de les quals és fer d'intermediàries entre les famílies i les entitats del país adoptiu. A Catalunya hi ha diferents entitats i cadascuna intervé en un nombre de països concrets. No és obligatori contractar-la, però és favorable perquè aporta seguretat i facilitats al llarg del procés.

⁵ *Institució Col·laboradora d'Integració Familiar*. Són entitats sense ànim de lucre que estan legalment constituïdes i que es dediquen a la protecció de menors.

ANNEX B: Criteris de valoració del certificat d'idoneïtat.

Els criteris de valoració, esmentats a l'article 71 del Decret 12/1997 com també a la pàgina de Gencat, són les circumstàncies que es valoren a l'hora de redactar l'informe psicosocial per tramitar el certificat d'idoneïtat.

Els criteris són els següents:

1) Circumstàncies personals:

- Equilibri personal adequat.
- Estabilitat en la relació de parella.
- Salut física i psíquica que permeti l'atenció al menor.
- Flexibilitat d'actituds i adaptabilitat a la nova situació que planteja l'adopció.
- Motivació per exercir funcions parentals que inclogui cobrir les necessitats i mancances d'un menor susceptible d'adopció.
- Motivacions per a l'adopció compartides, en el cas de parella.

2) Circumstàncies familiars i socials:

- Que l'entorn relacional sigui favorable i adequat a la integració del menor.

3) Circumstàncies socioeconòmiques:

- Situació econòmica que permeti l'atenció al menor.
- Habitatge en condicions adequades.

4) Aptitud educadora:

- Capacitat de cobrir les necessitats educatives o de desenvolupament.
- Que l'entorn familiar pugui donar suport en la tasca educativa.

5) Expectatives en relació amb l'infant:

- No triar sexe de manera excloent.
- Acceptació de l'herència biològica del menor i acceptació i respecte a la història, identitat i cultura del menor.
- Acceptació de la relació del menor amb la seva família biològica, si s'escau.